

Køn og ligestilling under og efter COVID-19-krisen

Anbefalinger til et mere retfærdigt, bæredygtigt og ligestillet samfund

COVID-19 pandemien og den medfølgende krise har forstærket de udfordringer i forhold til ligestilling, vi allerede kendte til, før virussen spredte sig verden over, hvor mænd, kvinder og LGBT+-personer har oplevet de medfølgende konsekvenser forskelligt på krop, økonomi og rettigheder.

Derfor har KVINFO og Forum for Mænds Sundhed udarbejdet en række centrale anbefalinger til politikere, civilsamfundet, offentlige myndigheder, arbejdsmarkedets parter og den private sektor, der vedrører fem områder: mænds sundhed, uddannelses- og karrierevalg, sundhedspersonale, fordeling af husarbejdet i de danske hjem og partnervold.

Forudsætningen for alle anbefalingerne er, at Danmarks kriseberedskabsstrategi fremover bør indtænke kønsmæssige og sociale aspekter fra begyndelsen. Herunder er det centralt, at al data og analyser fremover tager højde for køn, alder, etnicitet, seksualitet, religion, handicap, social baggrund og uddannelse.

Dette fokus er nødvendigt for succesfuld bekæmpelse af kommende sygdomsudbrud såvel som for at skabe et mere retfærdigt, bæredygtigt og ligestillet samfund på sigt. Hvis vi handler nu og tager højde for de tydelige kønsrelaterede slagsider, coronavirussen har udstillet, kan pandemien blive en løftestang for ligestilling. I modsat fald kan pandemien medføre, at Danmark bliver mindre ligestillet i fremtiden.

Anbefaling 1: Mænd og sundhed

Antallet af mænd i Danmark, der har været smittet med coronavirus, er 20 procent højere end antallet af kvinder – sat i forhold til, hvor mange af hvert køn, der er testet. Data fra Statens Epidemiologiske Overvågningsrapporter viser, at på hospitalsstuer landet over har flere mænd end kvinder været indlagt med COVID-19, ligesom flest mænd har været indskrevet på intensivafdelinger: Mænd udgør 54 procent af indlagte patienter med sygdommen, 73 procent af patienter på intensivafdelinger og 57 procent af alle, der er døde med COVID-19. Når vi tager højde for demografi, dør cirka dobbelt så mange mænd som kvinder med COVID-19.

Det er ikke kun ved denne sygdom, at dødeligheden er højere blandt mænd. Når mænd eksempelvis får kræft, hjertekarsygdomme, diabetes eller lungelidelser, dør de også hyppigere end kvinder.

Overdødeligheden hænger sammen med, at mænd generelt har mindre viden om, hvilke symptomer de skal reagere på, og at mænd har færre lægebesøg og er mere tilbageholdende med at gå til lægen. Hos lægen kan der desuden være forståelses- og dialogproblemer, og dårlig dialog kan forsinke den rette diagnose. Derudover tager mænd i mindre grad deres medicin og deltager sjældnere i rehabilitering og tilbud til mennesker med kroniske lidelser.

Flere mænd kan blive sundere, trives bedre og leve længere.

KVINFO og Forum for Mænds Sundhed anbefaler derfor at:

- Sundhedsvæsnets igangsætter forskning om mænds viden om coronavirus, og hvordan man forebygger smitte, hvad der skal til for at de reagerer på symptomer og går til lægen, hvordan tilbuddene skal formuleres, for at mænd hurtigst muligt søger hjælp, og hvordan man bedst møder og kommunikerer med mænd uanset alder, etnicitet, seksualitet, religion, handicap, social baggrund og uddannelse.
- Regeringen igangsætter konkrete tiltag for at implementere WHO's anbefalinger i strategien *Strategi for bedre sundhed for mænd* på statsligt, regionalt og kommunalt niveau. Regeringen og Sundhedsstyrelsen tilsluttet sig men endnu ikke handlet på den.
- Viden om køn inddrages i alle tiltag og strategier for at forbedre befolkningens helbred.
- Sundhedsvæsnets prioriterer en specifik, systematisk indsats mod mænds overdødelighed.
- Sundhedsmyndighederne leverer tjenester, der passer til mænd i alle aldre fra alle samfundslag uanset seksuel orientering, religiøst tilhørsforhold, etnisk baggrund og handicap.

Anbefaling 2: Uddannelses- og arbejdsmarkedsvalg

COVID-19-krisen udstiller, at der er et stærkt kønsopdelt arbejdsmarked i Danmark, hvor der for eksempel har været akut behov for ansattes færdigheder og ressourcer i sundhedsvæsnets og andre omsorgsfag. I disse fag arbejder langt flere kvinder end mænd.

Kønsopdelingen i dansk uddannelsesvalg og arbejdsmarked er tydeligt inden for brancher såvel som på ledelsesposter. Omsorgsuddannelserne har fortsat et bemærkelsesværdigt overtal af kvinder. For eksempel er 13 procent af ansøgerne til uddannelserne på hovedområdet omsorg, sundhed og pædagogik drenge, mens det modsatte gør sig gældende for hovedområdet teknologi, byggeri og transport, hvor 95 procent af ansøgerne er drenge.

Problemet med det kønsopdelte uddannelses- og arbejdsmarkedsvalg ses allerede hos børn. Forskning viser, at for eksempel seksårige piger mener, at drenge og mænd er klogere end piger og kvinder. Kønsstereotyper er også på spil i ungdommen, hvor vejledere kan have tendens til at vejlede ud fra snævre normer og til ubevidst at advare unge om utraditionelle uddannelsesvalg ud fra køn. Det sker for eksempel ved at fremhæve negative aspekter og barrierer, som unge risikerer at møde på ungdomsuddannelser, hvor særligt et køn er stærkt repræsenteret.

Det kønsopdelte uddannelses- og arbejdsmarkedsvalg gør arbejdsmarkedet uflexibelt i forhold til at udnytte knappe ressourcer optimalt. Derudover bør børn og unge uanset køn have lige muligheder for at realisere deres drømme, deltage i samfundet og udfolde deres talenter og evner. Det er derfor vigtigt, at der sættes ind så tidligt som i børnehaven og hele vejen gennem skolen, gymnasiet og på videregående uddannelser. Pædagoger og lærere bør rustes bedre til at håndtere og modarbejde begrænsende kønsstereotyper, ubevidst bias og normer i deres arbejde med børn og unge, så de undgår at møde dem med begrænsende kønsstereotype forventninger.

KVINFO og Forum for Mænds Sundhed anbefaler derfor at:

- Regeringen indfører obligatorisk uddannelse i køn, mangfoldighed og ligestilling på læreruddannelsen, med fokus på normer og ubevidst bias. På pædagoguddannelsen har modulet *Køn, seksualitet og mangfoldighed* i flere år været obligatorisk for alle studerende. På læreruddannelsen er det endnu ikke et selvstændigt modul.
- Regeringen indfører obligatorisk efteruddannelse af pædagogisk og lærerfagligt personale i *Køn, seksualitet og mangfoldighed*.
- Regeringen indfører kønsbevidst uddannelses- og erhvervsvejledning, for eksempel i form af et fag om køn, ligestilling og normer som et element på vejlederuddannelsen. Dette kan hjælpe vejlederen til professionelt at undgå kønsnormer og stereotyper, når unge vælger fag og erhverv.
- Regeringen fortsætter med det arbejde, der blev iværksat under den tidligere regering, med at med styrke lovgivningen mod seksuel chikane.
- Virksomheder, faglige organisationer, uddannelsessteder og andre fortsætter deres indsats for at producere ikke-stereotypet reklamemateriale til brug for rekruttering og fastholdelse.
- Virksomheder, offentlige arbejdspladser, organisationer og andre fortsætter arbejdet med at sikre trivsel, særligt på arbejdspladser hvor det ene køn dominerer, så alle uanset køn kan trives der.
- Uddannelsessteder arbejder med, at børn og unge mødes af mangfoldige og inkluderende læringsmiljøer, særligt på uddannelser hvor det ene køn dominerer, så alle uanset køn kan trives der.
- Arbejdspladser og uddannelsessteder sørger for løbende at undersøge medarbejdernes og de studerendes trivsel, herunder at undersøge forekomst og konsekvenser af seksuel chikane og kønskrænkende adfærd. Samtidig sætter de fokus på og signalerer nul-tolerance overfor seksuel chikane og kønskrænkende adfærd blandt ansatte og studerende ved at arbejde med kultur og normer, for eksempel i form af regelsæt og politikker for god etisk adfærd i dagligdagen, på studieture, til introduktionsaktiviteter og til sociale arrangementer.

Anbefaling 3: Ansatte inden for sundhed og omsorg

COVID-19-krisen har for alvor vist, at ansatte i sundheds- og omsorgsfag er forudsætningen for, at andet arbejde kan finde sted.

Medarbejderne i disse sektorer er under krisen blevet hyldet som helte. Netop disse fag har langt flest kvinder ansat, kaldes ofte 'kvindefag' og er af historiske årsager dårligt lønnet, hvilket er et levn fra en tid, hvor kvindernes indkomst blev betragtet som en sideindkomst til mandens. Forskning viser, at mange social- og sundhedsmedarbejdere, pædagoger og sygeplejersker vælger at forlade faget eller gå på deltid på grund af arbejdspresset og det lave lønniveau.

COVID-19-krisen rejser på ny spørgsmålet, om den nuværende aflønning modsvarer skæve arbejdstider og jobbenes ansvar. Derudover understreger situationen, at netop sundhed og omsorg er vigtigt at investere i, herunder medarbejdernes vilkår, idet det kan bidrage til et mere robust sundhedssystem, der er rustede og parat til alle situationer, inklusiv kriser.

KVINFO og Forum for Mænds Sundhed derfor anbefaler at:

- Arbejdsmarkedets parter bruger COVID-19-krisen som anledning til i højere grad at anerkende værdien af sundheds- og omsorgsarbejde.
- Regeringen og arbejdsmarkedets parter fortsætter arbejdet med at rette op på den historisk betingede lave aflønning.

Anbefaling 4: Ligestilling i hjemmene

Den kønsskæve fordeling af arbejdet i hjemmet og med pasning af børn er blevet forstærket under COVID-19-krisen, hvor mødre i højere grad end fædre har taget en tårn med madlavning, rengøring og hjemmeskoling. En konsekvens af dette er, at kvindelige forskere har publiceret mindre end de plejer under pandemien. Denne arbejdsdeling kan på sigt gå ud over særligt kvinders muligheder for at løfte deres arbejdsopgaver og gøre karriere på lige fod med mænd.

Samtidig har en anden tendens vist, at der er flere fædre, som har set nedlukningen som en anledning til at tage en større del i arbejdet i hjemmet. Ifølge en undersøgelse fra Forum for Mænds Sundhed svarer 60 procent af de adspurgte mænd, at de har leget mere, snakket mere, gået flere ture sammen med deres børn. 85 procent synes, det har være godt eller meget godt for deres børn, at de har været mere sammen med dem. Samtidig mener 87 procent, at det har være godt eller meget godt for dem selv at have været mere sammen med deres børn. Over halvdelen af mændene mener, at denne tid vil have betydning for deres og barnets forhold til hinanden fremover, og 61 procent svarer, at de vil savne det ekstra samvær, når hverdagen vender tilbage. Endelig er det hele 40 procent af de adspurgte mænd, der svarer, de har lært deres børn bedre at kende i denne tid, og lige så mange tænker, at børnene har lært deres fædre bedre at kende.

COVID-19-krisen har dermed været med til at synliggøre en vilje og anledning til en mere ligestillet fordeling af arbejdet i hjemmet.

KVINFO og Forum for Mænds Sundhed anbefale derfor at:

- Folketinget i arbejdet med at implementere EU's Forældreorlovsdirektiv arbejder på en mere ligelig fordeling af barsels- og forældreorlov mellem forældrene herunder på at sikre fædres og medforældres deltagelse fra begyndelsen af barnets liv, da vi ved, at dette har betydning for øget deltagelse i hele barndommen.
- Arbejdsmarkedets parter fortsætter arbejdet med at sikre overenskomstmæssig løndækning under barsels- og forældreorlov, da forskning viser, at fædre i højere grad tager barsel, hvis de har fuld lønkomensation.
- Virksomheder, offentlige arbejdspladser, organisationer og andre også efter krisen sikrer fleksibilitet på arbejdsmarkedet herunder øget mulighed for hjemmearbejde.
- Myndighederne opprioriterer at tænke fædre og medforældre ind i forhold til omsorgsarbejde i forbindelse med graviditet, fødsel, indskrivning i institutioner og lignende, så det ikke kun er mødre, der typisk er registreret som primærforældre, som modtager breve fra sundhedsmyndigheder og lignende.

Anbefaling 5: COVID-19 og partnervold

Vold mod kvinder og partnervold er et samfunds- og sundhedsproblem, som forstærkes i en krisesituation som denne COVID-19-pandemi. Tal fra den nationale enhed Lev uden vold viser, at henvendelserne til hotlines vedrørende vold og akutte forespørgsler efter en krisecenterplads generelt er steget under nedlukningen.

Graden af henvendelser har dog varieret. Lige efter nedlukningen midt i uge 11 i marts 2020, var antallet af opkald faldende, blandt andet fordi det er sværere at række ud efter hjælp, når man er sammen med sin partner og eventuelle børn døgnet rundt. Efter påske steg antallet af henvendelser igen og var væsentligt højere end før nedlukningen.

Efter den gradvise åbning af samfundet ser krisecentret Danner i København blandt andre en markant stigning i antallet af henvendelser om en krisecenterplads og understreger, at nogle kvinder er udsat for voldsommere overgreb end normalt. Det er afgørende, at vi som samfund fokuserer på partnervold, særligt i krisesituationer, som COVID-19.

KVINFO og Forum for Mænds Sundhed anbefaler derfor at:

- Regeringen anerkender partnervold som et samfundsproblem og følger og registrerer problemet nøje. For at vi kender omfanget af volden bedre, end vi gør i dag, er det særligt vigtigt, at der i krisetider bliver indsamlet data og viden om partnervold og behov fra landets krisecentre for kvinder såvel som mænd, der er udsat for vold.
- Regeringen igangsætter øget oplysning til befolkningen for eksempel i form af målrettede kampagner om partnervold, og hvor man kan søge hjælp. Oplysningen bør målrettes alle grupper i samfundet og adressere de barrierer, som kvinder og børn fra marginaliserede grupper kan have. Materialet skal være tilgængeligt på relevante sprog.
- Regeringen inddrager og anerkender specialister inden for kønsbaseret vold som en del af det nationale pandemiberedskab.
- Regeringen styrker politiets ressourcer, så korpset kan have særligt højt alarmberedskab for at bekæmpe vold i hjemmet i krisesituationer og er særligt opmærksom på henvendelser om partnervold. Herudover bør voldsudsatte blive undtaget fra eventuelle udgangsforbud og få fri passage ligesom i for eksempel Italien.